

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗБІРНИК
НАУКОВИХ ПРАЦЬ
ТАВРІЙСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
АГРОТЕХНОЛОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
(ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ)
№10

Мелітополь, 2010

МІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ЕКОНОМІКИ ТА БІЗНЕСУ
ТДАТУ

ЗБІРНИК
НАУКОВИХ ПРАЦЬ
ТАВРІЙСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
АГРОТЕХНОЛОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
(ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ)

№ 2 (10)

Мелітополь

2010

УДК 631.1(06)

Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) / За ред. В.А. Рудьєва. – Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2010. – № 2 (10). – 446 с.

У матеріалах збірника наукових праць обґрунтовуються концептуальні напрями стратегічного розвитку аграрного сектору економіки України. Висвітлюються особливості формування господарського механізму аграрних підприємств в умовах глобалізації економіки. Містяться пропозиції щодо вирішення проблем розвитку економіки, менеджменту, маркетингу, бухгалтерського обліку сільськогосподарських підприємств та сільськогосподарського дорадництва.

Редакційна колегія:

Голова редакційної колегії (науковий редактор):

Рудьєв В.А. – д.е.н., професор, директор ННІ економіки та бізнесу ТДАТУ

Заступники голови:

Кальченко С.В. – к.е.н., доцент, заступник директора ННІ економіки та бізнесу

Григор'єв С.М. – к.е.н., докторант

Відповідальний за випуск збірника:

Сахно Л.А. – к.е.н., доцент, заступник декана факультету економіки та бізнесу

Відповідальний секретар:

Попова Т.В. – к.е.н., доцент, заступник декана факультету економіки та бізнесу

Члени редакційної колегії:

Кропивко М.Ф. – д.е.н., професор, академік УААН, член наглядової ради ТДАТУ

Плаксієнко В.Я. – д.е.н., професор

Мармуль Л.О. – д.е.н., професор

Зінов'єв Ф.В. – д.е.н., професор

Карман С.В. – к.е.н., доцент, декан факультету економіки та бізнесу ТДАТУ

Лобанов М.І. – к.е.н., доцент, зав. каф. менеджменту та маркетингу ТДАТУ

Брустінєв В.М. – к.т.н., професор, зав. каф. організації виробництва та агробізнесу

Кузнєцова С.А. – д.е.н., доцент, зав. каф. бухгалтерського обліку та аудиту ТДАТУ

Воронянська О.В. – к.е.н., доцент, зав. каф. аналізу та контролінгу ТДАТУ

Яцук О.О. – к.е.н., доцент, зав. кафедри фінансів та кредиту ТДАТУ

Збірник наукових праць

Таврійського державного агротехнологічного університету

(економічні науки)

затверджений Президією ВАК як наукове видання в якому можуть бути опубліковані

основні результати дисертаційних робіт.

(Протокол засідання Президії ВАК № 1-05/1 від 10 лютого 2010 р.)

Друкується за рішенням Вченої ради Таврійського ДАТУ

(протокол № 10 від 27.04.2010).

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ №14207-3178Р від 30.05.2008

© Таврійський державний агротехнологічний університет,
ННІ економіки та бізнесу ТДАТУ, 2010
Міністерство аграрної політики

55. Мальцев О.В.	
Зв'язок оптимального рівня витрат зерновиробництва з рівнем цін на основні складові елементи його собівартості	287
56. Олійник В.В.	
Вплив спеціалізації на конкурентоспроможність зерна	291
57. Піскун С.М.	
Енергетична ефективність вирощування свиней до різної живої маси	296
58. Плиса В.Й.	
Стратегія розвитку державного регулювання ринку сільськогосподарського страхування України та шляхи її реалізації	301
59. Поворознюк О.В.	
Сучасний стан розвитку банківського кредитування агроформувань України	308
60. Пуцетейло П.Р.	
Особливості функціонування галузі м'ясного скотарства в умовах кризи	313
61. Сарапіна О. А.	
Економічна ефективність реструктуризованих підприємств харчової промисловості України	318
62. Сахно Л.С.	
Проблеми подолання збитковості виробництва молока та шляхи їх вирішення	324
63. Сегеда С.А., Кафлевська С.Г., Пронько Л.М.	
Перспективи розвитку виробництва біопалива у Вінницькій області	329
64. Сиротюк А.М.	
Управління якістю продукції АПК, як ключовий фактор покращення її конкурентоспроможності на світовому ринку	335
65. Сокольська Т.В.	
Інноваційний фактор забезпечення якісної складової продукції агросфери	339
66. Старченко А.Ю.	
Аналіз виробництва та формування ринку олійних культур у Луганській області	344
67. Супричова Л.І.	
Концептуальні основи математичних методів моделювання основних показників розвитку виноградарства	350
68. Супрун О.М., Колесник О.С.	
Особливості виробництва і споживання продукції тваринництва в Харківській області	355
69. Тітова В.Є.	
Механізм відтворення ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств Чугулівського району Харківської області	359
70. Томчук О. Ф.	
Розробку матриці SWOT-аналізу	364
71. Трусова Н.В.	
Рівень виробництва галузі плідівництва в Запорізькій області	369
72. Туварчиева Г.А.	
Совершенствование механизма ценообразования и системы сбыта овцеводческой продукции	373

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГАЛУЗІ М'ЯСНОГО СКОТАРСТВА В УМОВАХ КРИЗИ

Анотація. Висвітлено сучасний стан формування галузі м'ясного скотарства в Україні. Визначено основні фактори, що гальмують розвиток галузі. Запропоновано комплекс заходів щодо підвищення ефективності функціонування галузі м'ясного скотарства в Україні.

Постановка проблеми. Негативні зміни відбулися в тваринництві, яке нині знаходиться в критичному стані, порівняно з 1990 роком різко зменшилося поголів'я худоби, скоротилися обсяги виробництва м'яса. Безумовно, до занепаду тваринництва призвела, насамперед, системна криза всієї економіки країни і непослідовність проведення аграрних реформ. Нестабільність соціально-економічної ситуації, низький рівень концентрації капіталу в аграрній сфері, диспаритет цін між сільськогосподарською продукцією і продукцією промисловості та його наслідки зумовили хронічні негаразди в цій галузі аграрного виробництва. Лише незначна частина сільськогосподарських підприємств, що вирощують велику рогату худобу, отримують невеликі прибутки, а більшість господарств зазнають значних збитків. Вирощування ВРХ та виробництво м'яса завжди займало провідне місце в економічному потенціалі АПК України. М'ясо яловичини і телятини є одним з головним стратегічних товарів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливою складовою наукового дослідження процесу розвитку є розгляд формування і механізму функціонування галузі м'ясного скотарства. Це зумовлює необхідність ширшого розкриття місця і ролі галузі в структурі АПК. У вітчизняній науці їй присвячені праці М.В. Зубця, П.Т. Саблука, В.О. Пабата, С.С.Спеки, В.Я. Месель-Веселяка, В.І.Власова, П.К. Канінського, П.С. Березівського.

Ціль роботи. Метою статті є дослідження стану розвитку та перспективи функціонування галузі м'ясного скотарства в Україні.

Виклад основного матеріалу. М'ясне скотарство України – це цілісний виробничо-господарський комплекс, який об'єднує підприємства, що займаються вирощуванням ВРХ, забезпечують доставку і збут продукції, відтворення племінних якостей, обслуговують потреби у машинобудуванні для тваринницьких ферм, беруть участь в науково-дослідних, проектно-конструкторських і технологічних розробках.

Скотарство, як найбільш складна і надзвичайно важлива галузь сільського господарства, є найважливішим індикатором стану тваринницької галузі [1, 19]. М'ясне скотарство – це спеціалізована галузь тваринництва, яка виробляє високоякісну яловичину для приготування стейків, біфштексів, консервів, ковбас та іншої продукції. Крім основних продуктів, від м'ясної

худоби отримують міцну шкіру, субпродукти, органічні добрива та інші вироби [2, 4]. М'ясне скотарство – це самостійна спеціалізована галузь тваринництва головним завданням якої є виробництво високоякісної яловичини і міцної шкіри на основі розведення спеціалізованих м'ясних порід великої рогатої худоби [3, 154]. На думку С.С.Спеки, м'ясне скотарство, як самостійна галузь, може знайти широке розповсюдження в регіонах України, де є достатньо природних пасовищ [4, 203]. Слід відмітити, що скотарство не лише основний постачальник м'яса і молока, але й сировини для розвитку легкої промисловості, органічних добрив. Структура і спеціалізація скотарства відіграє основну роль у структурі тваринництва. На щільність розміщення великої рогатої худоби впливає і розповсюдження в тій чи іншій природній зоні, і забезпеченість кормами як природними, так і відходами, наприклад, бурякоцукрового виробництва [5, 34].

Аналіз наведених вище визначень свідчить, що особливостями галузі, що вивчається є розведення великої рогатої худоби з метою отримання основної продукції – м'яса, а головним завданням м'ясного скотарства є забезпечення потреб людини в м'ясі, а землеробства гноєм. Розглянуті характеристики галузі у визначеннях слід розглядати в комплексі, що дасть змогу запропонувати уточнене визначення. Відповідно до нього, м'ясне скотарство – галузь тваринництва, головним завданням якої є виробництво м'яса великої рогатої худоби з метою забезпечення ринкової і власної внутрішньогосподарської потреби у ньому. Вся інша продукція, яка отримується при цьому виробництві, є або другорядною (телята), або побічною (шкіряна та фармацевтична сировина, гній).

Слід відзначити, що поняття “м'ясне скотарство” є також назвою одного з напрямків спеціалізації скотарської галузі. Так, у межах окремих сільськогосподарських підприємств і навіть районів структура стада досить чітко відображає виробничий напрям. У сучасних умовах м'ясне скотарство в Україні та світі є одним із основних виробників важливих білкових продуктів, які відзначаються біологічною повноцінністю для організму людини. В умовах вступу нашої країни до СОТ, галузі необхідно довести свою життєздатність, можливість вести гідну конкурентну боротьбу на основі ефективного використання ресурсів в умовах ринку.

Особливе значення у забезпеченні країни продовольством має задоволення потреб населення у продуктах тваринного походження, серед яких провідне місце належить галузям м'ясного скотарства. Через недостатню підтримку їх розвитку з боку урядових структур, низький рівень цін, застарілі технології в більшості аграрних підприємств вони є занедбаними або взагалі відсутні [6, 18]. Маючи відмінні природно-кліматичні умови й чудове географічне положення, Україна не мала б стикатися з проблемою продовольчої безпеки. За роки незалежності відбулося значне зменшення споживання основних продуктів харчування. Особливо це стосується м'яса і м'ясопродуктів тощо, споживання яких скоротилося більше ніж у півтора рази [7, 3].

Об'єктивно оцінюючи стан у тваринництві, необхідно визнати, що нині тут мають місце негативні тенденції спаду виробництва та його ефективності. Виробництво м'яса яловичини і його подальша переробка є основними складовими галузі м'ясного скотарства, але вони не можуть ефективно функціонувати у відриві від інших галузей сільськогосподарського виробництва, без кооперування та інтеграції виробничих процесів в системі всього агропромислового комплексу. Тому галузь м'ясного скотарства є органічною складовою м'ясопродуктового підкомплексу АПК і питання формування її розвитку неможливо розглядати у відриві від питань розвитку і формування всього АПК. Виробництво м'яса яловичини функціонує в рамках м'ясопродуктового підкомплексу і має повний набір системних ознак: характерних структурою, входом, процесом, виходом, прямими і зворотними зв'язками. Тому віднесення цього підкомплексу до системних об'єктів цілком виправдано. Отже, галузь м'ясного скотарства являє собою складну виробничо-економічну систему, що формується під впливом політичних, економічних, соціальних, демографічних, організаційно-правових, науково-технічних і природних факторів і при дослідженні його функціонування необхідно використовувати системний підхід. Одним з найважливіших моментів в дослідженні галузі м'ясного скотарства як системного об'єкту є визначення структури підкомплексу, напрямків його розвитку, удосконалення господарського механізму, шляхів підвищення ефективності. Розгляд галузі м'ясного скотарства в різних структурних аспектах показує, що усі компоненти галузі пов'язані між собою, тісно переплітаються і об'єднуються єдиним ядром – господарським механізмом галузі і його складовою частиною – економічним механізмом, який включає економічні важелі і елементи управління.

Сучасний етап розвитку виробничих відносин у м'ясному скотарстві вимагає розробки дійових механізмів і підходів, які б дали змогу підвищити ефективність виробництва, створити сприятливі інвестиційні умови, забезпечити конкурентоспроможність на споживчому ринку. Важливим при цьому є комплексне дослідження вказаних проблем. Більшість підприємств галузі знаходяться в кризовому стані. Це проявляється насамперед у збитковості виробництва, недостатніх обсягах і низькій конкурентоспроможності.

Академік М.В.Зубець аналізуючи проблему розвитку м'ясного скотарства в контексті національної продовольчої безпеки, вважає, що необхідно виходити з тих суттєвих, на жаль, негативних змін, які сталися у функціонуванні галузі тваринництва в процесі так званого реформування агропромислового комплексу. До найістотніших з них, які мають пряме відношення до національної продовольчої безпеки, належать: значне – у 2-8 разів (залежно від виду) – скорочення поголів'я чисельності сільськогосподарських тварин; істотне зростання собівартості і зниження рентабельності виробництва продукції тваринництва [1, с.19].

Економічна ситуація в галузі м'ясного скотарства, що склалася внаслідок спаду виробництва сировини, потребує змін у підходах до розв'язання назрілих проблем, опрацювання і впровадження принципово нової моделі функціонування цього сектора, яка б дала можливість у короткий термін стабілізувати виробництво і забезпечити передумови розвитку м'ясопродуктового підкомплексу. Нині в державі назріли соціально-економічні умови для відродження й розвитку м'ясного скотарства як однієї з досить важливих галузей АПК. Про це переконливо свідчить вітчизняний досвід створення і функціонування ряду нових інтегрованих виробничих систем, у яких набувають тісного послання виробництво м'яса у сільськогосподарських підприємствах та його промислова переробка на м'ясокомбінатах. Аналіз свідчить, що найбільш слабкою ланкою в загальному організаційно-технологічному ланцюзі виробництва м'яса стало забезпечення галузі м'ясною сировиною. На нашу думку, галузь м'ясного скотарства на основі біологічних і економічних переваг має виняткове значення у розв'язанні продовольчої проблеми країни і доведенні норм споживання білкових продуктів до науково обґрунтованих норм.

При обґрунтуванні перспектив розвитку м'ясного скотарства важливо врахувати такі чинники як природно-економічні особливості території, рівень і напрями спеціалізації та концентрації виробництва, розвиток і перспективи інтеграційних зв'язків у м'ясопродуктовому підкомплексі, заходи державної підтримки виробництва м'яса, зовнішня, передусім експортна, політика на його ринку. Головною метою стратегії є стабілізація м'ясопродуктового виробництва та його розвиток. Необхідність принципово нової постановки досліджуваної проблеми пов'язана зі зміною економічної ситуації в країні та розвитком багатоукладності. При цьому слід враховувати, що в умовах ринку багатократно зростає вплив чинників непевності й ризику, пов'язаних зі зміною попиту й пропозиції, конкуренцією виробників, зміною цінового механізму, системи оподаткування та кредитування. Так, наприклад, у США 25 % всієї оптової товарної продукції, 30 % телятини реалізується за контрактною системою, коли постачальник і заготівельник обумовлюють розмір партії і ціну товару. Забій худоби переважно здійснюється на м'ясопереробних підприємствах. Все це забезпечує дотримання умов за якістю і робить передбачуваним і прогнозованим. Отже, майбутнє розвитку м'ясного скотарства в Україні – за великими спеціалізованими підприємствами, що доведено світовою практикою.

Пріоритетними завданнями розвитку галузі м'ясного скотарства в Україні мають бути: розвиток та створення великотоварних спеціалізованих сільгоспдприємств з виробництва яловичини, технічне переснащення наявних ферм та освоєння нових технологій; покращення технологічних умов виробництва і якості м'яса яловичини; нарощування та оптимізація поголів'я м'ясної худоби і підвищення її продуктивності; забезпечення економічної стабільності та конкурентоспроможності галузі, створення нових робочих місць та розширення зайнятості сільського населення; збільшення обсягів

виробництва м'яса – шляхом інтенсифікації та розширення обсягів виробництва яловичини.

Висновки. Таким чином, одним із основних стримуючих чинників відродження й розвитку м'ясного скотарства в країні, як свідчить аналіз, стала занедбаність вирощування ВРХ на м'ясо, низька його ефективність, втрата сільськогосподарськими товаровиробниками економічного інтересу щодо розвитку галузі, значне послаблення її матеріально-ресурсної бази, істотне обмеження можливостей застосування сучасних ресурсозберігаючих технологій, ветеринарних препаратів тощо.

Розв'язання проблеми нарощування обсягів виробництва м'яса яловичини, підвищення її якісного стану, як переконливо доведено практикою діяльності багатьох нових формувань, полягає у розвитку вертикальної інтеграції господарств – товаровиробників м'яса ВРХ і промислових переробних підприємств, об'єднання їх економічних інтересів, спрямованих на одержання високої результативності.

Досліджуючи перспективи розвитку м'ясного скотарства в умовах багатоукладності економіки, можна зробити висновок, що відсутність належної системи стимулювання праці в поєднанні з рядом інших причин суб'єктивного характеру не дозволяє розкрити технологічні переваги великих суспільних господарств, а високий рівень інтенсивності праці в приватному секторі не забезпечує бажаного ефекту через серйозні проблеми організаційно-технічного та фінансового характеру.

Аннотация. Освещено современное состояние формирования отрасли мясного скотоводства в Украине. Определены основные факторы, тормозящие развитие отрасли. Предложен комплекс мер по повышению эффективности функционирования отрасли мясного скотоводства в Украине.

Summary. The analysis of modern state formation beef cattle industry in Ukraine. The main factors that impede the development industry. The complex of measures to improve the efficiency of beef cattle industry in Ukraine.

Література

1. Стратегія розвитку м'ясного скотарства в Україні у контексті національної продовольчої безпеки / Укр. акад. аграр. наук, Ін-т розведення і генетики тварин; За ред. М.В. Зубця, І.В. Гузева. – К.: Аграрна наука, 2005. – 174 с.
2. Пабат В.О., Вінничук Д.Т. Практичні рекомендації щодо формування стад м'ясної худоби в Україні / В.О. Пабат, Д.Т. Вінничук. – К.: Наукова думка, 2004. – 62 с.
3. Черкащенко І.І. Справочник по мясному скотоводству / И.И. Черкащенко. – М.: Колос, 1975. – 240 с.
4. Спека С.С. Поліська м'ясна порода великої рогатої худоби [Текст]: моногр. / С.С. Спека – К.: ДОД ІАЕ УААН, 1999. – 272 с.
5. Лагодієнко В.В. Розвиток агропромислового виробництва: регіональні особливості: Монографія / В.В. Лагодієнко. – Львів: ІРД НАН України, 2007. – 292 с.

6. Мойса М.Я. Напрями збільшення виробництва тваринницької продукції / М.Я.Мойса, Н.М.Бурдейна. // Економіка АПК. – 2009. – № 10. – С.18-22.
7. Власов В.І. Оцінка споживання основних харчових продуктів в Україні / В.І.Власов, Г.В.Ткач, Б.В.Духницький // Економіка АПК. – 2008. – № 10. – С.3-7.

УДК 338.439.434

Сарапіна О. А., к.е.н., доцент, докторант
Миколаївський державний аграрний університет

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ РЕСТРУКТУРИЗОВАНИХ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Анотація. У статті наведено результати дослідження економічної ефективності реструктуризованих підприємств харчової промисловості України. Визначено фактори, що впливають на збільшення частки збиткової продукції в загальному обсязі виробництва.

Постановка проблеми. Формування конкурентних переваг підприємств харчової промисловості – це шлях вирішення проблеми їх виживання і подальшого розвитку. Особливо це актуально в умовах глобалізації економіки, яка, як і тиск імпорту, ставить проблему адаптації і стійкого розвитку вітчизняних харчових підприємств у число першочергових. Перехід до ринкової економіки викликав поглиблення диспропорцій між продуктивним, фінансовим і торгово-посередницьким капіталом, що позначилося на рівні конкурентоспроможності вітчизняних виробників та ефективності діяльності підприємств харчової промисловості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам дослідження ефективності діяльності підприємств харчової промисловості присвячені праці багатьох провідних вчених, таких як Білорус О. [1], Бляхман Л. Р. [2], Бондар Н. П. [3] та багато інших. Незважаючи на безліч публікацій по проблемі, ряд її сторін відноситься до маловивчених, неопрацьованих повною мірою. Це, насамперед, порівняльний галузевий аналіз ефективності діяльності реструктуризованих підприємств до й після приватизації, що й стало метою даної статті.

Виклад основного матеріалу. Діяльність підприємств харчової промисловості як основної складової господарської системи може бути більш-менш ефективною залежно від того, в яких умовах вона здійснюється.

Аналіз динаміки економічної ефективності реструктуризованих підприємств харчової промисловості України свідчить про те, що їх ефективність знижується. Так, якщо до приватизації кількість низькоефективних підприємств (до числа яких увійшли й збиткові) становила